

תגובות

מכתבים שנתקבלו במערכת

על הכחשת סיפורי צדיקים

למע"כ מערכת היכל הבעש"ט,

תחת הכותרת "אין למדים הלכה מפי סיפורי חסידים" (היכל הבעש"ט, גל' יח, עמ' קנח), נכתב: "ולא עוד אלא שמעשה המנגד להלכה א"צ להאמין שאכן היה מעשה כזה, ואדרבה צריך להכחישו או לומר שיש בה איזה חסרון או הוספה".

לענ"ד דברים אלו אינם מדויקים כלל וכלל; הרי לעיל מיניה רמז בעצמו למ"ש בסה"ק דרך פקודין ובהוספות מהרצ"א לס' סו"מ ועש"ט, שאין לאדם ללמוד ממעשיו של רבו כשהם מנוגדים להלכה, אף שאין להרהר אחריו וכו'. שמע מינה שמצינו צדיקים שמעשיהם נעשים בניגוד להלכה, ולא נצטוונו להכחיש את העובדה הזו!

והדברים מפורשים כבר בגופו של הס' סו"מ ועש"ט להרה"ק מוהרצ"ה מזידיטשוב: אם ראית אשר הרב עושה לעצמו איזה דבר שלא כדרך התורה... הגם שהרב הוא צדיק ומפורסם, לא תעבור על ד"ת ודברי חכמים ח"ו... והרב הצדיק שעושה באפשר הוא בהוראת שעה... וצריך אתה לדנונו לכף זכות וחלילה ח"ו להרהר אחריו. אבל לא תעשה כמעשהו נגד התורה וכו' (ועיי"ש בהוספות מוהרצ"א אות צז).

הרי לנו שגם "צדיק מפורסם" יכול לעשות איזה דבר שלא כדרך התורה, ולא מכח זה נכחיש את הסיפורים אודות מעשים מעין אלו.

וכך מצינו בכתביו של הרה"ק מוהרצ"א מדינוב ביאורים אין ספור בענין "עבירה לשמה" הנעשית הן ע"י צדיקים והן ע"י כל אדם, בשעה שוודאי להם שזה רצונו של הקב"ה באותה שעה. ואכמ"ל.

ומה שהביא שם (באות ד) מאביו של הבעש"ט הק' שאליהו הנביא בא אליו בש"ק בדמות עני וחבילתו על כתפו, ולא אמר לו שום דבר ולא הוכיחו וכו', וכתב שזה א"א להיות אמת, דהא מצווה היה במצות תוכחה וכו'. על כך י"ל דלכאורה מצות תוכחה היא למנוע אותו מן החטא מכאן ואילך, ולא לחרפו ולבזותו על עבירה שכבר עשה כשאין לו שום סיבה לחשוב שהוא ישוב ויחטא. והמוכן

מסיפור המעשה הנ"ל שהוא לא נזף בו אלא קירבו באהבה וכו', ומאן מוכח שלא דיבר אתו בשובה ונחת מענין קדושת השבת ולימד אותו שאין לשאת משא ביום השבת וכו'.

עוד האריך שם להפריך את הידוע מנסיעת בעל חידושי הרי"מ זצ"ל לקאצק, שבכל נסיעה נסתלק אחד מבניו ר"ל, ואעפ"כ המשיך בנסיעותיו וכו'. וכמובן שאין בקושיותיו אלו שום דבר של ממש. והרי אין לך "עבירה" לשמה יותר מזו, שאין לו בה שום צד של הנאה ונגיעה לעצמו וכולו מסירת נפש לעבודת ה' הטהורה וכו'.

ועל זה חל מ"ש בסה"ק אגרא דכלה (פ' נח): גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, והדבר הזה אי-אפשר שיתבאר בתורה כי הוא לפי המקום והזמן וכפי אהבת הנפש לרצון ה' יתברך, אשר בעבור אהבתה את ה' יתברך תסכים הנפש כמעט שתדל בגיהנם, תמסור עצמה לדיראון עולם ובלבד שיתקדש שמו הגדול. עכלה"ק.

ובזה יובן מאמרם של חסידי קמאי, ש"עבירותיהם" של צדיקים גדולות מהמצוות שלנו.

יהושע מונרשיין
ירושלים

הכח הבלי נבולי שנכנס בבני ישראל בעת יציאת מצרים

לכבוד המערכת:

אחרי דרך מבוא השלום, אבקש לעורר במה שכתב הגר"י כהן נ"י בגליון לחג הפסח (יח) בדבר יציאת מצרים שהיא נס תמידי מחמת שהבלי גבוליות של האין סוף ב"ה נכנסה בישראל בעת יציאתם מערות הארץ, והרי הם שני הפכים בבת אחת, ולכן נזקקים לנס תמידי שיתקיים בהם בישראל כח זה הבלתי מוגבל.

ותמיה לי קצת בזה, דהא כבר קבע הגה"ק בעל התניא בס' התניא בשם הרח"ו, שכל איש ישראל יש בו נפש קדושה שהיא חלק אלוך ממעל, ואם כן זהו טבע איש ישראלי בעצם שיש בו כח אלקי ממש, ומה נתחדש ביציאת מצרים. האם נאמר שזה שיש

לאדם נפש אלקית הינו הנס התמידי של יציאת מצרים?

עוד תמוה, שלכאורה הרי מבואר בתניא פי"ח וי"ט שהנשמה האלקית שהיא כח המס"נ שיש לכל יהודי באשר הוא, היא ירושה לנו מאברהם אבינו ע"ה שמסר את עצמו, וא"כ צ"ע מה ארע ביציאת מצרים?

ומאיך עיקר גדר של התגירות ה' בעת מתן תורה שאז נהפכו לגוי קדוש. וצ"ע.

גם בגוף דבריו אודות ב' סוגי נסים, לא ירדתי לסוף דעתו בזה. דנס משמעו היפך הטבע, וכי נאמר שחטים שירדו בעבים או שאר דברים הנעשים על ידי נסים הנה אחר שנבראו הם דברים טבעיים. חלוקה זו בין דברים הפכים לדברים שאינם הפכים יש לה מקום כאשר הדבר נעשה בידי אדם, אבל בידי שמים מה הפרש יש. והדבר דורש ביאור יותר.

יוסף יהודה רבינוביץ
באר שבע, ארץ הקודש

ויוזגו השני של הרה"ק מהרחש"ז מלאדי
לכבוד המערכת:

לתולדות חייו של הרה"ק ר' חיים שניאור זלמן מלאדי זצ"ל, בנו של הרה"ק הצמח צדק זצ"ל, יש להוסיף, אשר בזיו"ש נשא את הרבנית שיינדל ע"ה בת הרה"צ ר' דוד הארדעצקי זצ"ל, נכד הרה"ק ר' דוד לייקעס זצ"ל, וחתנו של כ"ק מרן המגיד מטשערנאביל זצ"ל.

הרבנית שיינדל ע"ה היתה אלמנת הרה"ק ר' מנחם נחום השני מטשערנאביל זצ"ל בנו בכורו של הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצ"ל, ואחר פטירתו בשנת תרל"א נישאה להרה"ק מלאדי.

מסופר, אשר אחרי נישואה למשפחת בית ליובאוויטש, היתה שולחת לחתנה הרה"ק ר' יוסף מאיר ממאחניווקא זצ"ל מאמרים של הצמח צדק זצ"ל. וזקנו אדמו"ר הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצ"ל ה' שואל ממנו אם יש שם איזה חידוש, וה' משיב בכל פעם שאין שם חדשות. פעם אחת אמר לזקנו שכמדומה לו שיש שם חדשות. וצוה אדמו"ר מהר"י מסקווירא להראות לו, והוציא הספר 'תולדות יעקב יוסף' והראה לו שכבר כתוב שם. (כידוע, אשר אדמו"ר מהר"י מסקווירא היה אומר, אשר אחרי הספרים הק' 'אור החיים', 'מאור עינים' ו'תולדות', איז ניט דא וואס מחדש צו זיין, שהכל כבר מרומז שם). כל זה מפי כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא-ב"פ שליט"א.

בספר "היחס מטשערנאביל" עמ' 112 כתוב ג"כ על הרבנית שיינדל ע"ה שנישאה להרה"ק מלאדי (אבל נתחלף לו בין הרה"ק ר' חיים שניאור זלמן מלאדי ואבי זקינו בעל התניא הרה"ק ר' שניאור זלמן מלאדי), וכך כתב: "אחר פטירת זקני ר"צ בן ר"א הנ"ל, נשא הרה"ק המפורסים ר' שניאור זלמן בעל התניא את הצ' שיינדלי הנ"ל לו לאשה".

ובספר "מי יראנו טוב" עמ' 18 מסופר על הרה"ק ר' מרדכי ישראל מחאטין זצ"ל (בן הרה"ק ר' ברוך מאיר מאזארניץ זצ"ל, בנה של הרבנית שיינדל הנ"ל): "בימי השבת קודש ה' לפניו קופסת הטאביק (טאביק פושקע) שהיתה שייכת להגה"ק רבינו שניאור זלמן מלאדי זיעוכ"י בעל התניא, והיה משתמש בה תמיד בכל עת. וקופסא חשובה הזאת הגיעה אליו דרך ירושת נכסי הבעל, כי זקנתו, אשת זקנו הרה"ק ר' מנחם נחום מלאיעוו הנ"ל, ה"ה הרבנית הצדיקת מרת שיינדל ע"ה, היתה בת הרבנית הצדיקת מרת חנה ח'י, אשת הרה"ק ר' דוד הארדעצקי זצלה"ה (בן הרה"ק רבי מאיר זצלה"ה, שהיה בנו של הרה"ק המפורסם רבי דוד לאה'קעס זי"ע, מגדולי תלמידי הבעש"ט זי"ע) ואשר אחרי פטירתו, נישאת בזיווג שני אל הרה"ק רבי חיים שניאור זלמן בן הצמח צדק נכדו של הגה"ק בעל התניא זי"ע. וממנה נפלה חפץ יקר הלזה בירושה אל בניה וזרעיה אחריה, עד שהגיע אליו".

הכו"ח בהוקרה

שמואל חיים יעקב גרובער
[מכון משכנות יעקב דחסידי סקווירא]

על תולדות הרה"ק מהר"ל מקאפוסט
לכבוד המערכת:

זה עתה הגיע לידי "היכל הבעש"ט" גליון טז, וראיתי שם ע' קע, מעתיק הרב עמרם בלוי מאגרת אדמו"ר מהר"ל מקאפוסט, אודות חלוקי הדעות שלאחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר אביו הצמח צדק בשנת תרכ"ו, ובה כותב "ולע"ע אינם רוצים לחלק כלל וכש"כ העתקות מכולם, וכדעתם שזהו יתרון על כל וכו'".

ולא פירש דברים אלו. והפירוש פשוט הוא, על פי המסופר באגרת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש ג"ע (אג"ק שלו ע' מ): "הי' כתוב בצואה [של אדמו"ר הצמח צדק] שרצונו שאחד מבניו [אדמו"ר מוהר"ש ג"ע] יהי' לו יתרון בביתו, 'כאשר כתבתי [אדמו"ר הצמח צדק] במקום אחר', ולא מצאו זה בתוך כתביו

[שיפרש מהו אותו יתרון שנותן לבנו אדמו"ר מוהר"ש נ"ע].

על כך כותב כאן אדמו"ר מהרי"ל מקאפוסט [ובדעתם [של האחים] שזהו יתרון על כל וכו' [שאדמו"ר מוהר"ש נ"ע יקבל את הכתבים]].

ומה שכתב בהמשך האגרת שם "ג' ביכלאך גדולים הרבה מהם מחזיקים ר' בוויגין, אם זכו כירושת ממון וחפצים שמתחלקים אצלנו על שמונה חלקים".

נתבאר פרטי הדברים באגרת שהשיבו האחים הקדושים, אדמו"ר מהרחש"ו מלאדי, אדמו"ר מהרי"ן מניעזין, ואדמו"ר מוהר"ש מליובאוויטש (נעתקה בב"מ גליון 210 ע' 30): "ובדבר הכתבי קודש ... שעדיין לא נתחלקו, הנה בסך הכל נשאר ארבעים ביכלעך, אשר עשרים מהם הם על נגלה, שאי אפשר לחלקם, מחמת שצריכים להדפיס אותם [התחילו בעריכתם בשנת תרכ"ו, ונדפסו במשך השנים תרל"א-תרמ"ד], והעשרים הנשארים כמעט יש לו העתקות מהם, והנה כשיחלקו עשרים ביכלאך על שמונה חלקים [בין בני ובנות אדמו"ר הצמח צדק], מגיע לו [לאדמו"ר מהרי"ל מקאפוסט] שני ביכלעך וחצי, וכבר נמצא אצלו שלשה ביכלעך כתב יד אדמו"ר ז"ל נ"ע הכ"מ".

ולמעשה נשארו הביכלאך בליובאוויטש, וכמסופר בספר "ספריית ליובאוויטש" פ"ד ע' לו-ז.

הרב שלום דובער לוי
[מנהל ספריית אגודת חסידי חב"ד]

בענין הנ"ל ועל הביטוי "גוטער איד" בחב"ד
לכבוד המערכת:

בעונג רב קראתי את מאמר הרב עמרם בלוי אודות אדמו"ר מהרי"ל מקפוסט זצ"ל בגליונם מתשרי תשס"ו.

אך יש להעיר במ"ש שם עמ' קנו, כי הצ"צ היה קורא למהרי"ל "מיין גוטער ייד" ומציין שם בהערה 33 לכתבי הרח"א ביחובסקי עמ' קמב. הנה כשעיינתי שם מצאתי הלשון "מאיין רבי לייב" אבל לא אותו הנוסח "מיין גוטער ייד". והנני מעונין ביותר לידע מקור אימרה זו לפי הדברים דלקמן:

פעם סיפר החסיד הרב בערל מאצקין שי' עובדא ששמע מאביו החסיד הנודע הרב פרץ ז"ל (כפר חב"ד' גליון 873, ערב חג הסוכות תש"ס עמ' 85), שאחרי הסתלקות אדמו"ר ה'צמח צדק', נסע הרבי מהר"ש עם אחיו הרה"ק מהרי"ל לאיזה מקום.

בהיותם בדרך, הרבי מהר"ש חפר גומא בקרקע ואמר לאחיו: "תקבור כאן את ה'גוטער-אידל' שלך" (כלומר: אל תעשה מופתים בדרך), והמהרי"ל הסכים. כשכבר נסעו, הגיע משהו וביקש ברכה לילדים. בתחילה לא ענו לו. האיש המשיך להפציר, עד שהרה"ק מהרי"ל התכונן לברכו. אמר לו הרבי מהר"ש: "הרי נדברנו שלא תברך!" המהרי"ל הסכים, והם נסעו הלאה. אבל האיש רץ אחריהם והמשיך להפציר. אמר לו הרבי מהר"ש בבת-שחוק: "תאכל עוגה..." בשנה הבאה הוא הגיע אל הרבי מהר"ש והודה על ברכתו להולדת תאומים. אמר לו הרבי: "מסתמא אכלת שתי עוגות" והאיש אמר: "כן, כן, רבי".

בכלל אצל חסידי חב"ד כנראה לא השתמשו בביטוי "גוטער איד" אודות רבותיהם (עי' בס' 'זכרון לבני ישראל' מאת החסיד הרב ישראל דזייקאבסאן ז"ל דף קסז הערה רצה). מאידך גיסא כנראה שהשתמשו בכינוי זה לחסידים מיוחדים, כי ידוע לי אודות ב' חסידי חב"ד שקראו להם "גוטע-אידן".

בספר 'תולדות חייו של הרה"ח ר' אברהם-אבא הרופא הנודע בשם ד"ר זעליגזאן' (תש"נ, עמ' 133) כותב: "אחד שאל את כ"ק אדמו"ר שליט"א באם הרופא זעליגזאן הוא אכן רופא טוב וענה אד"ש: 'ער איז א גוטער איד'".

ואף שיש להבין מענת כ"ק אדמו"ר זי"ע, כי הוא לשון נופל על לשון, אבל בספר הנ"ל מובא כי פעם אחר התבטא כ"ק אדמו"ר זי"ע אודות הרופא הנ"ל שהוא א' מהל"ו צדיקים.

וכן יש שם כמה סיפורים שהרבי זצ"ל הפנה אליו ובכמה הזדמנויות אף חולים מסוכנים ר"ל, שהוא יפסוק (עי' שם עמ' 125) שהם יהיו בריאים ולא יצטרכו לניתוחים, בניגוד לדעת כמה רופאים מומחים, ואכן אנשים אלו נתרפאו באופנים שהיו למעלה מדרך הטבע.

החסיד השני הוא אבי זקני החסיד הרה"ח טוב"ה שמואל (המכונה טעוול שמואל) ב"ר ראובן חייקין ע"ה, שז"ב בק"ק ניעזשין.

הוא היה חסיד ומקורב אצל אדמו"ר ר' ישראל נח בנו של אדמו"ר הצמח צדק. ושמעתי מנכדותיו שהיה נקרא "דעם רבינס גוטער-איד". לדאבונו אין לנו שום ידיעה על הסיבה אשר בגללה כינוהו כך. אולי משום שהיה חסיד בעל-מדרגה וממקורבי המהרי"ן, או מחמת אירוע שקרא לו אדמו"ר המהרי"ן "מיין גוטער-איד" ועל כן קראו לו "דעם רבינס גוטער-איד" (על דרך הח' ר' זוסיא וויליאמאווסקי

ע"ה שכ"ק אדמו"ר זי"ע קרא לו "מיין פארטיזאן" והיה נקרא בפי החסידים "דעם רבינס פארטיזאן".

רבי מעוול שמואל מחסידי הרה"ק מניעזין

אודות אבי זקני הנ"ל לא ידוע הרבה, וארשום כאן כל מה שידוע לי אודותיו.

ר' טעוול-שמואל, כפי שהיה נקרא בפי כל, נולד בערך שנת תקצ"א כבן יחיד לאביו הרב ראובן בן ר' יעקב ואמו מרת פריידא בדענעבורג היא דווינסק, שהיתה עיירה חסידית עוד מימי הבעש"ט (ראה ספר התולדות אדמו"ר מהור"י צ"ח"א, עמ' 141-124) ואח"כ היתה למרכז של חסידי חב"ד (ראה מכוא לשו"ת "זכר יהודה", מהדורת 'אוהלי שם' תשנ"ב).

(חייקין היה שם מצוי מאד ברייסן וצפון אוקריינא וכנראה שלא היתה למשפחתו שום קירבה למשפחת ר' זלמן חייקין אבי זקנו של כ"ק אדמו"ר זי"ע).

ר' ט"ש קיבל סמיכה לרבנות, וכנראה היה מחסידי אדמו"ר הצ"צ. הוא נשא (בערך בשנת תרי"ג) את מרת שטערנא-פייגא בת ר' אברהם חאצקעוויץ מהעיירה בארזנע. לר' אברהם הנ"ל היה בן בשם דובער שנולד בשנת תקפ"ח-ט ונקרא על שם אדמו"ר האמצעי אשר מנוחתו כבוד בעיר ניעזשין שלשם עבר ר' אברהם לגור.

ר' טעוול-שמואל נתקבל לשו"ב בעיר ניעזשין. אשתו ילדה לו שמונה בנות ולא היו לו בנים כלל. פעם אחת נכנס אצל אדמו"ר מהרי"ן והתאונן לפניו "און וואס וועט זיין מיט א קדישל?" וענה לו אדמו"ר "מדוע באתם אלי הלא כבר נפקדה אשתך בבן זכר" וכך הוה. בד' סיון תרל"ה נולד בנו בן יחידו אשר קראו לו מנחם-מענדל על שם אדמו"ר הצ"צ.

היות שרוב בניו היגרו לאמריקא מחמת הפוגרומים בעת ההיא, אף ר' ט"ש ואשתו היגרו לאמעריקא בשנת תרנ"ח, והתישבו במזרח התחתון של מענהעטין. הוא היה ממתפללי בביהמ"ד צמח צדק נוסח האר"י 184 הענרי סטריט שנתיסד על ידי חתניו הנגיד ר' יאיר-יצחק ואבי זקני ר' חיים-פנחס וויסער (קאנוויסער) ע"ה.

אגב, בביהמ"ד ההוא אמר אדמו"ר הרי"ן מאמר חסידות בעת ביקורו בניו יארק בשנת תרפ"ט-ץ (די אידישע היים, גליון 58 חלק אנגלי עמ' יד).

לימים עבר הביהמ"ד ל241 איסט בראדוויי ועדיין קיים שם. ר' ט"ש נפטר בח"י אלול תרס"ד. מסופר, כי ביום פטירתו חזר מביהמ"ד עם א' מנכדיו ופתאום פנה לנכדו ומסר לו הטו"ת שלו ואמר לו

שהוא כבר לא יהא לו צורך בהם וכך הוה. הוא נקבר בחלקת ביהמ"ד צמח צדק בביה"ח וואשינגטאן בברוקלין. על מצבתו חרות "פ"נ איש תם וישר מו"ה טוביה שמואל ב"ר ראובן חייקין ... " והוא היתיד בחלקה ההיא שתיארו בתואר הכבוד מו"ה.

בנו ר' מנחם-מענדל אמר קדיש עליו כברכת אדמו"ר מהרי"ן וחי רק כארבעה שנים אחר פטירת אביו.

חתנו של ר' ט"ש ר' יאיר-יצחק דזשייקאבסאן (זשערעבטשעווסקי) היה מהחסידים הנגידים באמריקא. היה בידידות עם הרה"ח ישראל דזשייקאבסאן (פארעצקין) ע"ה. בשנת תרפ"ט כשביקר כ"ק אדמו"ר מהרי"ן באמעריקא, היה ר' יאיר (תרי"ט-תרצ"ד) א' מהעסקנים של חסידי חב"ד שעלו על הספינה לקבל את פני האדמו"ר. ר' יאיר מסר את האוטו המפואר שלו לנהוג את האדמו"ר לבית האכסניא שלו. בעת ביקורו של אדמו"ר הרי"ן בעת ההיא היתה בתו של ר' יאיר חולה והוא נכנס לבקש ברכה אצל הרבי (שמעתי בשם בנו שהוא מפליא את הביטול שהיה לאביו כשנכנס ליחידות אצל הרבי – ההכנה בנטילת ידים וההכנעה כשעמד לפני הרבי וכשיצא מלפניו – על אף שאביו היה מבוגר מהרבי והיה בעה"ב נגיד מיהודי אמעריקא). הרבי בירך אותה בברכת רפואה שלימה, וכעת היא בת 106 לאויש"ט. דעתה צלולה ולפי ערך גילה בבריאת טובה. ובין חלציה תלמידי חכמים שתורתם אומנתם.

עוד א' מחתני ר' ט"ש היה ר' משה-צבי ראפאיעוויץ מסאסניצע (תרי"ז-תרצ"א) יהודי חסידי היה מניח ב' זוגות תפילין ולא נגע בזקנו כלל - דבר נדיר באמריקא של אותם הימים.

אודות הרה"ק רבי שלמה מסאווראן-טשיטשילניק

רציתי גם להפנות אותם לעוד מראה מקום למאמרו של ר' יוסף ירוחם פישל הגר שי' בגליונכם מ"ב תשרי תשס"ו, אודות צאצאי מרן הקדוש ר' שלמה מסאווראן-טשיטשילניק, אודות הצדיק ר' משה בן הרה"צ ר' שמעון שלמה מטשיטשילניק זי"ע, והוא בספרו של ר' פנחס דוב גאלדענשטיין ז"ל "מיין לעבענס-געשיכטע" (פתח-תקוה תרפ"ח-ט, עמ' 61-58) שמספר אודות ביקורו בטשיטשילניק בשנת תרי"ח או תרי"ט, והיות שספר הנ"ל אינו מצוי הנני מעתיק מדבריו:

"דערנאך האבן די שוועסטער באטראכט מיר ווייטער אוועקשיקן [פון טיראספאל] און האבן מ'ך

געשיקט קיין טשיטשילניק [צו דער מומען]... די מומע [ראסיע] פלעג וווינען ביי דער טאכטער און ביים זון יצחק אנטקעגן "הויף". זי איז געווען א גאנצע חשוכה ביים רבין ווייל זי איז געווען נאך פון דעם אלטן סאווראנערס חסידים, און דער ר' משהלע, דער איצטיקער צדיק, איז כמעט ביי איר אויפגעוואקסן און דעריבער רעכענט זי זיך פאר [צ.ל. צווישן] די חשובסטע ווייבער פון טשיטשילניק און אז זי קומט אין הויף גיט מען איר אפ כבוד. דעם רבינס שטוב האט מען גערופן הויף.

און איך האב אנגעהייבן צו גיין אין חדר אריין און מ'איז צופרידן מיט מיר. אלע שבת גיי איך מיט מיין 'פעטער' אברהם [מומע ראסיע'ס א זון] צום רבין אין הויף און מע זינגט דארט אין מ'איז גאר פריילעך און איך זינג אויך (איך האב זיך אויסגעלערנט א פאר לידלעך) און מע געפעלט דעם רבין מיין קולכל און ער בענטשט מיך און זאגט מיר אז איך זאל זיין א פרומער איד און קאנען לערנען תורה אזוי ווי זינגן.

מיכאל רון
ברוקלין, נ.י.

על תולדות ה'מגן אבות' מקאפוסט ועל מטרת בריאת בעולם

לכבוד המערכת:

לעונג ולקורת רוח המה המאמרים עשירי התוכן של הרה"ח ר' עמרם בלוי, ובפרט בתולדות משפחת בית הרב בעל התניא.

וכנספח כדאי לציין למובא בספר 'אפנה ואשנה' עמוד 225 (ברוקלין חש"ד):

הדיין מבריסק ר' שמחה זליג סיפר לי (הגריד"ס מבוסטון) שפעם ליווה את זקני ר' חיים ז"ל לבקר את קרובו הדר בעיר נמל מפורסמת בשם לבו השוכנות על שפת הים הבלטי בארץ לטביא, הקרוב היה מחסידי חב"ד ובהגיעם לביתו מצאו שהקרוב זה עתה יצא מן הבית לזמן מה, והשאר מודעה שיחכו עד שישבו, וכדי שלא לבטל הזמן, החליטו לעיין בספר שמצאו בארון הספרים של הקרוב, בשם "מגן אבות" שבו רצה המחבר לפרסם את שיטת חב"ד, ר' חיים ביקש מר' שמחה זליג שיקרא לו מעט מן הספר, ר' שמחה זליג התחיל לקרוא בהקדמה שדנה במחלוקת חכמי ישראל בסיבת בריאת העולם למה נברא העולם מכיון שאין לקב"ה צורך בו?

יש שאמרו למען טובו וחסדו שהוא שיטת ר' חיים ויטאל בשם האריז"ל "שמדרך הטוב להיטיב

לזולת" כי אין עושים חסד לעצמינו רק לזולתינו, עשיית חסד טעונת זולת, ויש שסברו בגלל כבודו מן הכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" (ישעי' מג, ז). ר' חיים הטה און קשובה ישב במתינות, ראשו נשען על ידו, ובגמר הקריאה אמר בלשון דחווה "אינני מסכים עם שניהם", כן צדק כמה שאמרו למען כבודו או למען טובו וחסדו, אבל יש תשובה יותר מתאימה והיא למען רצונו ואין צורך לחפש שום מניע חיצוני כי תכלית הכל הוא רצון ה' "בעלמא די ברא כרעותיה", בעולם שהוא ברא כרצונו שהיא תכלית כל התכליות.

חיים פלדמן

האם העיקר הכוונה והמעשה טפל או העיקר הוא המעשה והכוונה טפלה?

לכבוד המערכת:

בגליון האחרון (יח עמ' קנט) הביא הרב נחום אברהםאם שליט"א בענין מחלוקת הבעל שם טוב עם המסילת ישרים בנוגע אי המעשה הוא העיקר והכוונה רק הטפל, או להיפך.

ורציתי להעיר, שב'קדושת לוי' בפרשת תרומה ד"ה ויקחו לי תרומה כתב דבאמת העיקר הוא הכוונה והמחשבה שחושב בשעת המצווה, ובזה הוא מקים שכינתא מעפרא, והמעשה הוא רק כדי לרומם את האדם בעת עשיית המצווה. ואילו ב'שפת אמת' לשביעי של פסח תרמ"ג כתב להיפך מזה, דעצם המצווה הוא המעשה והכוונה הוא רק כדי לרוממו לעשות המצווה בדחילו ורחימו. הרי לנו דענין זה הוא מחלוקת גם בקרב גדולי החסידות.

בכבוד רב

חנני' דוב בינעט
מונסי נוא יארק

האם הסיפורים מזוייפים?

לכבוד המערכת:

בגליון הקודם במדור המכתבים (עמ' קנח ואילך) ראיתי שאחד הכותבים קבע נחרצות על רשימות סיפורים שלפי ראות עיניו הם בשקר יסודם, כי לפי דעתו הם נגד ההלכה.

לענ"ד מי יימר כי לא יקום איזה גאון חסידי וימצא יישוב לכל שאלותיו, כמו הגה"ק ממונקאטש או הגה"ק מקוויגלוב זצ"ל שבגודל אמונתם ורגישותם למנהג או לסיפור החסידי, ובפרט אלו שיסודתם בהררי קודש, הם ראו לנכון לירד לגן

סעודת אחרון של פסח והליכה למקוה

לכבוד המערכת:

ברצוני להעיר על מ"ש בגליון יח עמ' צה בענין סעודת אחרון של פסח.

הנה מקובל אצלינו שבשביעי של פסח נשברה ספינתו של א"י אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' זי"ע צוקללה"ה, וביום אחרון של פסח הביאו אליהו הנביא לביתו במעוזו, ולזכר לנס זה הי' עושה מאז והלאה סעודה גדולה בנעילת החג של פסח והי' מספר ישועת ה' שעשה עמו, וציוה ליו"ח עדי עד שיעשו ג"כ סעודה זו ויספרו נפלאותיו. וכן נהגו אבותי הקדושים זי"ע, ובקבלה אצלינו המעשה באריכות. ואאמו"ר הרה"צ שליט"א מספרו אות באות כפי ששמע מכ"ק א"י צוק"ל שהי' לו בקבלה וכלשונו של כ"ק א"א בהקדמתו לס' "ישועת ישראל", "והי' (א"י) מדבר מהבעש"ט בכל יום ובפרט בעת שהי' מספר סיפורים שקבל מאבותי הקדושים מהבעש"ט ביום אחרון של פסח, יום שניצל הבעש"ט ממות לחיים והי' לו נס גדול מאד כידוע וצוה לבניו ולתלמידיו שיעשו סעודה באחרון של פסח ושיספרו הנס שאירע לו, ובזכות זה יוושעון בכל משאלות לבבם לטובה, והי' מתלהב מאד וסיפר יותר משלש שעות רצופים המעשה מהבעש"ט".

גם מקובל אצלינו שאז אחרי הנס תיקן לומר הודו בכל ערב שבת כנהוג ומפני כן אמרו ג"כ ערב יו"ט האחרון של חג, מפני שהי' בו כל הד' דברים שצריכין להודות שהי' מיורדי הים וחלו במחלת הים ונשברה הספינה ועלו למקום מדבר והאנשים משם היו שפל אנשים אוכלי אדם שתפסוהו בשלשלאות של ברזל.

עוד ראיתי להעיר בגליון ניסן דאשתקד, בענין הליכה למקוה:

א"י הרה"ק מסקאליע צוק"ל הי' מספר תמיד בנעילת החג של שבועות, שהרה"ק ר' רפאל מבערשיד צוק"ל הי' לו תמיד מסי"נ על מקוה, ולעת זקנותו פעם בליל הסדר לא רצה לערוך הסדר עד שיקחוהו לטבול במקוה, ולא רצו אנשי ביתו לקחת אותו מפני הקור ששרר אז במדינת רוסיא, וטענו לפניו שכבר הי' בבוקר לפני תפלת שחרית ואח"כ לפני אפיית המצות ואח"כ בערב החג, והרה"ק הנ"ל עמד על כך ולא ערך הסדר עד שנעשה קרוב לחצות אז בע"כ לקחוהו למקוה, ואז סיפר להם למה יש לו מסי"נ כ"כ למקוה, מפני שבפסח שנת תק"ך הודיע הבעש"ט הק' זי"ע שיסתלק בחג השבועות ואז סגר א"ע הרה"ק ר' פנחס צוק"ל מקאריץ בחדר

התורה ללקוט שושנים ולהעמידם בקרן או תורה והלכה.

ולדוגמא: הוא מביא סיפור של בעל 'רחמי האב' שהגיע אליהו הנביא ביום השבת לבית אבי הבעש"ט בדמות עני וחבילתו בידו, ואבי הבעש"ט לא הוכיחו, ובזכות זה נולד הבעש"ט. והקשה על זה דהא לא קיים מצוות תוכחה, ואיך קיבל שכר על זה, ולפי זה מכחיש את הסיפור.

והנה המחבר בעל 'רחמי האב' היה אדם גדול בנגלה, והיה מדייני העיר חוסט שהיתה עיר ואם בישראל עם רבניהן מאורי הדור. ואעתיק מה שכותב הגאון החסיד רבי ישכר דוב גראס ממונקאטש בספרו 'כתובה לחיים' עמ' ריג על הנ"ל שהיה דומ"ץ בק"ק חוסט בימי הגה"ק המהר"ם שיק צ"ל והיה מחבבו מאוד, והמהר"ם שיק לא רצה לישב במשפט בלעדו, וגם הסתופף בצל הישמח משה ור"צ מרימנוב צוק"ל, ופעם היה אצל הד"ח מצאנו צוק"ל בעת שישב בדביקות גדול ולא הרגיש מכניסתו ואח"כ כשנתעורר הד"ח והבחין שעומד אצל הדלת מיד קם מכסאו מלא קומתו. ועל כן אם גברא רבא קא מסהיד על סיפור זה אין לנו להכחישו מחמת חוסר הבנה. וגם לגופו של ענין, אינו מן ההכרח שלפי הלכות תוכחה אנו מחויבים לזעום ולבדוק בציציות של כל ארחי ופרחי שמופיעים בשבת בביתנו.

וראה בספר 'נפש החיים' (בני ברק תשמ"ט) עמ' תמג בסופו, אודות דרכי תוכחה בזמנו "מצוות התוכחה... שהוא חוב מוטל על כל אדם... אבל ראוי שתדע שכך קבלתי מרבותי מאדמו"ר מוהר"ח מוולאזין נ"ע שבזמן הזה קשות אינם נשמעים ורק רכים וטובים, מי שאין טבעו לדבר רכות ותיכף יכעס על עושי עול ובפרט כשלא ישמעו לו, אזי הוא פטור ממצוות תוכחה" (מנחת שמואל סעי' יא).

וגם הכותב עצמו מביא לעיל מיניה (ע' קנה), מהרה"ק ר"א מקוזניץ אות י"ב, דעיקר תוכחה אינו בדברים קשים ועונשים, רק בדברים רכים להורות גדולת ה' ועי"ז יתחרטו ממעשיהם הרעים.

ועוד יש לומר, דראה בשו"ת מהרש"ם ח"ו סימן מ"ח, דלשיטת הרמב"ם אין מצות תוכחה בדרבנן, וכפי הנראה מהמשך הסיפור שהאורח הופיע בליל שבת ולא היה בידו לילך יותר מאלפיים אמה שהוא מדרבנן לכל הדעות ולכמה דעות אף י"ב אלף אמה הוה מדרבנן (שו"ע הרב שצ"ו ס"א, ת"ד ס"ב), וראה בכתב סופר יו"ד סי' פ"ג לענין עבירה בשוגג.

ידידכם מוקירכם

יוסף ווייס

וזהו שיסד הבעש"ט זללה"ה נבג"מ לומר בכל ערב שבת מזמור קז כו' ע"כ, ואולי היתה כוונתו לפירוש המיוחס לבעש"ט, ושמע השומע וטעה. וצ"ב.

אימרת הרה"ק ר' אייזיק מקארין

(ב) שם (בגליון יח) עמ' קנז, מגיב על מה שהושמט שם הרה"ק מזיטאמיר בס' 'בת עין' מהדורת תשנ"ט בפרשת תולדות, ומקוה שתוחזר האבידה לבעל"י.

הנה מן הסתם הושמט בטעות, דכותב שם ע"ז ודפח"ח, ומובן מעצמו דלא קאי על דברי עצמו ובעזה"ש"ת כבר הושב במהדורת תשס"א, וגם במהדורת תשס"ז.

ובדרך אגב בפ' תזריע בפסוק אדם כי יהי בעור בשרו, מביא בס' 'בת עין' מה שכתוב בזה"ק לערב רב אתהפיק להם ענג לנגע, וכותב ושמעתי בשמו של הרה"ק מוה"ר"א הכהן ז"ל מק' קארעץ [מח"ס ברית כהונת עולם] דזהו הפי' בכתוב והנה הנגע עמר בעיניו שלא נתהפך העין להיות הצירוף ענג ומבאר עפ"י הפסוקים, ולהשוואה אציין שהובאה אימרה זו ג"כ בס' שם אפרים להגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד שכתב בפסוק לא הפך הנגע את עינו כו', ובזה שמעתי בשם אלוף נעורי הגאון החסיד שבכהונה מו"ה יצחק אייזיק הכהן האב"ד דק"ק קארין ז"ל שלזה רמז הכתוב לפי שבמלת נגע העי"ן לבסוף, ובמלת העונג העי"ן בתחלת התיבה, וכשנעשה הענג מתהפכת העי"ן מסוף התיבה לראשיתו, ואותיות נ"ג במקומם עומדים ולזה רמז והנה הנגע לא הפך את עינו ר"ל עי"ן שלו עכ"ד קדשו והוא פלאי ועי' שם מה שמבאר הפסוק עפ"י, ובי"ד ושם, פי' שם ע"פ דרכו הפסוק כי יתן בכיס עינו יתהלך במישרים, בהקדם דברי הגמ' אדם ניכר בכיסו ובכוסו, דבר נאה ומתקבל ע"ש.

מיתו אותו זקן אחד שהי' נוכח בדרשת בעל הישמח משה על הגאולה

(ג) שם עמ' קס מובא מה שאמר הישמח משה בדרשה שמבקש על הגאולה אף אם עי"ז יצטרך להדחף לשאול תחתית, וכותב ע"ז, שמרן מסאטמאר מביא ששמע זאת מזקן אחד שהי' אצל הדרשה, וידוע שזה הי' בעל ברית משה על הסמ"ג ע"כ.

אך טעות נפלה בדבריו, דהגאון ר' משה חיים ווייס ז"ל מחבר הס' הנ"ל נולד לאחר פטירת הישמח משה, ואותו הזקן הי' הרה"ח ר' אברהם לעווי (פילפישער) שזכה לשמוע הדרשות שדרש משה עבד

התבודדות עד יו"ט שבועות והרעיש עולמות על הדבר ולא יצא מחדרו כל הזמן הזה, וערב יו"ט נכנס להבעש"ט הק', ושאלו פנחס האסט גע'פועל'ט, ענה כמדומה לי שכן, אז שאל אותו היית במקוה, ענה שלא, מפני שלא רצה לפגוש בבני אדם ולהפסיק מהדביקות, אז ענה, א"כ האט מען דיר אויסגענארט, והי' אא"ז הרה"ק וצוק"ל אומר שאא"ז הבעש"ט הק' זי"ע הי' טובל א"ע ולובש בגדים אחרים בכל פעם אחר עשיית צרכיו, כמו הכהן גדול.

הכו"ח בברכה

ברוך פינחס גאלרשטיין
בהרה"צ מסקאליע שליט"א

עוד בענין מקוה

ברצוני לציין כאן, דהנה כתיב (תהלים כג, ב) על מי מנוחות ינהלני, וכתב בספר 'טיב התהילות' לדודי הגה"צ המקובל רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (על תהלים שם) וז"ל: על מי מנוחות, אפשר לפרש שזה הולך על מקוה שהוא מסוגל למנוחת הנפש מכל הבלבולים, וזה מרומז כאן 'על מי' היינו מי מקוה, 'מנוחות ינהלני' ע"י המקוה אזכה שתנהלני במנוחת הנפש, עכ"ל.

ואפשר להוסיף עוד בדרך רמז לחזק פירוש הנ"ל, דהנה 'על מי' (עה"כ) בגימטריא 'מקוה', רמז כנ"ל, והבן.

בברכה שלימה

גמליאל הכהן רבינוביץ,
מח"ס גם אני אודך, בני ברק

תיקון הבעש"ט תהלים קז בערש"ק

לכבוד המערכת:

(א) במה שהובא בגליון יח עמ' קמט אודות הפירוש לקאפ' קז, יש להעיר ממה שראיתי בספר 'עולמות שחרבו' עמ' קסט, שכותב: "פעם אמר לי מרן [הגה"ק מסאטמאר] זי"ע"א כדברים האלה: "זאת ברור כי מרן הבעש"ט זי"ע"א הוא אשר תיקן לומר מזמור קז שבתהלים לפני תפלת מנחה בערש"ק", ולא זכיתי להבין כוונת מרן זי"ע"א בדבריו אלה."

ואולי כוונתו כלפי מה שכתב הרה"ק רצ"ה מזידיטשוב בס' עטרת צבי (ב, קסח): ובמה שהארכנו בזה נבין אשר התלמידי הבעש"ט תקנו משמו של הבעש"ט נ"ע לומר בערש"ק קודם תפלת מנחה מזמור קז כו' עכ"ל. ובס' מאור עינים (פ' בשלח) כותב

ד', ובסוף ימיו גר בעיר סאטמאר, ורביה"ק אדמו"ר מסאטמאר לאחר חתונתו שמע ממנו כמה סיפורים ועובדות מהיש"מ, עי' זמירות דברי יואל מנהגים אות קכג הערה ג'.

וטעותו אולי נובעת מהידוע דלא היו לו בנים לבעל 'ברית משה' כמוזכר בהקדמת ספרו, ולאחר פטירת אשתו בשנת תרע"ו זכה להבנות מזו"ש ונולדה לו בת בהיותו כבר כשבעים שנה, וגם לר' אברהם לעזרי נולד לו בן בערוב ימיו בעת היותו כבן תשעים שנה ע"י ברכת הגה"ק ר' יחזקאל משינאווא זצ"ל, ולאחר שעשה פיאות לבנו היניק ר' נפתלי נסתלק לבית עולמו זקן ושבע ימים.

אם עקידת יצחק מקרי קרבן יחיד

(ד) שם בעמ' קמט מביא ראי' דאומרים שירה בקרבן יחיד, מהא דיצחק אמר שירה כשאמר אברהם השם לעולה בני. ויש להעיר, דלא מסתבר דעקידת יצחק יקרא קרבן יחיד, דהא הי' מוכן האיל מששת ימי בראשית, וגם מכפר על כלל ישראל לדורות, וא"כ אין משם ראי' לדידן, דיותר מסתבר לומר דמקרי קרבן ציבור, וגם אין מביאין ראי' מדברי אגדה.

יונתן בנימין בוכינגער
מאנרא, ניו יארק

ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוא מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידין, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען וועט השי"ת דיר הקרב זיין.

(היום יום, כז חשוון)

זוטות

הארות והערות שונות

מזה הנשמה היותר גבוהה ע"כ להיות ענין הפירוד בין הדברים והציאה לדרך היה בתשעה באב נולד מזה הזיווג משיח היא הנשמה היותר גבוהה.

ומסיים בשם המגיד ממעזריטש: "וזה שאמרו בשם הקדוש מוהרד"ב זצוק"ל [מורינו הרכ רבי דב בער] שעל כן מצאו אז את הכרובים כמער איש ולויות הגם שזה היה רק בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, אך להיות כי חייב אדם לפקוד וכו"ו⁵.

לפי מקור זה הרעיון בעצמו הוא מהרה"ק ר"פ מקארין, והפירוש בגמרא יומא הוא של המגיד ממעזריטש.

אך ב'אמרי פנחס' מביא גם את הפירוש בגמרא יומא בשם ר"פ⁶: בשעת החורבן הוציאו את הכרובים והראו וכו'. מוהר"ר אמר בשם הרב [רבי פנחס מקוריץ] סוד גדול, כי חייב [אדם] לפקוד [וכו'] את אשתו ביום יציאה וכו' וכאן שהיה רוצה ליזיל לאורחא רחיקא ע"כ היה פקידה גדולה שיצא נשמת משיח והבן.

אולם בספר 'אור יצחק' להרה"ק רבי יצחק מרדווייל בן המגיד רי"מ מזלוטשוב⁷: "והבעש"ט ז"ל השיב על קושית המהרש"א בזמן החורבן לא היו עושים רצונו של מקום והי' צריך להיות פרודות והי' מעורין להראות היוצא לדרך חייב לפקדה וזהו גודל הבטחון שהתקשרות הוא בלי פירוד ח"ו ובמהרה יפקוד אותנו ברחמים והגלות הוא שיצא לדרך ויבא ב"ב בקרוב".

מאידך בספר 'שערי יצחק'⁸ לרבי יצחק אייזיק הכהן, מחסידי הרבי מלובלין וקאזניץ, מביא הדבר בשם המגיד מקאזניץ: "על דרך ששמעתי מאדמו"ר

גילוי חיבה יתירה בשעת החורבן

על מאמר חז"ל¹: "אמר ריש לקיש בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעורין זה בזה..." תמהו רבים², שהלא מצב זה ש"מעורין זה בזה" מראה על חיבה יתירה, ואם כן כיצד דוקא בזמן החורבן ראו הנכרים מחזה כזה? וכבר נודע התירוף החסידי לזה על פי דברי חז"ל³ ש"חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך", ומכיון שאז נסתלקה שכינה מישראל הרי דוקא ברגע זה גילה להם הקב"ה חיבה גדולה ועצומה.

פירוש זה נמצא בספרי חסידות רבים, ומיוחד לכמה מקורות, אך אחר העיון מתברר שכבר הובא במקורות שלפני החסידות. נתחקה כאן אחרי גלגולי פירוש זה בעולם החסידי ומחוצה לו.

* * *

המקור הנפוץ ביותר הוא זה של הרה"ק מהרצ"א מדינוב, ה'בני יששכר'. בספרו 'אגרא דפרקא'⁴ מביא בארוכה שמועה בעל פה בשם רבי פנחס מקארין: "נאמר לי בשם קדוש ישראל [הרב החסיד הקדוש מו"ה פנחס מקארין זצוק"ל] מה שאמרו רז"ל במדרש שבט' באב נולד משיח הוא דהנה נשמת משיח היא נשמה היותר גבוה וכוללת, וא"כ צריכין ללידת זאת הנשמה זיווג היותר עליון והנה נראה מענין אהבה הגשמיית בענין אהבת חברים ואהבת איש עם אשתו בהיותם ביחד לא תוכר כ"כ האהבה משא"כ כשרוצים להפרד ולהרחיק נדוד זה מזה אז יתפעלו הנפשות באהבה יתירה אהבה עזה מגדול הגעגועים וע"כ חייב אדם לפקוד בשעה שיוצא לדרך, וא"כ אז הוא הזיווג באהבה יתירה אהבה עזה ונולד

1. יומא נד, ב.

2. הראשונים הביאו שאלה זו בשם הר"י מיגש, ראה ריטב"א יומא כאן ובבא בתרא צט, ב. וראה שיטה מקובצת שם. ועוד, כפי שמוכח להלן.

3. יבמות סב, ב.

4. וכ"ה בבני יששכר מאמר חדשי תמוז אב מאמר ג אות א.

5. בבני יששכר שם: "שמעתי שהקשו תלמידי הרב הקדוש מהרד"ב נב"מ זצוק"ל... והשיב להם הקדוש הג"ל חייב אדם לפקוד וכו' בשעה שיוצא לדרך..."

6. ש"ס מדרשים אות מב.

7. ירושלים תשכ"א, פר' תרומה עמ' קמח.

8. ווארשא תרנ"ט עמ' 66. המחבר כתב את הדברים בשנת תקפ"ט.

הרב הקדוש מגיד דק"ק קאזניץ שהקשו על מה דאמרי חז"ל בשעה שבאו השבאים לבית קה"ק מצאו הכרובים במער איש ולוי' שלו איך אפשר הדבר שיהיה בשעת החורבן זווג כזה והבן, ותירוצו בקיצור כי יוצא לדרך ע"כ ודפת"ח"ח⁹.

ואילו בספר 'עירין קדישין'¹⁰ מביאו בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין: "ואיתא במדרש בעת שנחרב בית המקדש וישראל נשבו לילך בגולה נכנס הכ"ג וראה את הכרובים זה כנגד זה פנים בפנים¹¹, והיא תמיה [?] ואמר הרב [הק' מרוזין] דכביכול דוגמת פקודת יוצא לדרך ובוזה אפשר לפרש דברי המדרש פליאה דאיתא שם לא ה' יום מועד לישראל כתשעה באב, והיא תמיה ואמר, כי בבית שני לא היו הכרובים פנים כנגד פנים¹² וביום שנחרב הבית נעשו הכרובים פנים נגד פנים כי חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך והבן".

בכתבי חב"ד מצינו ענין זה בדור האחרון בכתבי כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, בלי שמזכיר את המקורות הקודמים¹³:

"י"ל מה שארז"ל בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורין זה בזה, דלכאורה תמוה, הרי כרובין מעורין זה בזה מורה על גודל החיבה דהקב"ה וישראל כחיבת איש ואשה, ובשעה שנכנסו נכרים להיכל הרי ה' לכאורה היפך החיבה? אך הענין הוא שדוקא אז ה' אור נעלה ביותר...ויש להוסיף בזה ע"פ מאמר רז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, דמכיון שבזמן הגלות כנסת ישראל הוא כאשר שהלך בעלה למדינת הים לכן לפני יציאתו של הבעל (הקב"ה) לדרך, היתה הפקידה, ולכן היו אז הכרובים כמער איש ולוויית".

* * *

אולם מצאתי שנתפרסם ענין זה מתוך כתב יד בשם חכמים שקדמו לחסידות:

"שמעתי ממנו [מעל' החכם כהר"ר אליהו מוקיאיון נר"ו ששמע מהחכם כהר"ר יצחק חנין

וצ"ל ששמע מפי הרב זלה"ה] דבר נאה ומתקבל על מאמרם ז"ל ביומא פ' הוציאו לו, כי כשנכנסו שונאים להיכל ראו הכרובים מדובקים זה עם זה פנים בפנים. וזה קשה שהרי קודם לכן לא היו כן, שאדרבה איפכא מסתברא, אלא הענין יובן בסוד חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך. ודוק".

וממקור אחר: תדע שכבר הקשו על מה דאמרו בגמרא בשעה שנכנסו גוים להיכל מצאו כרובים מעורין זה בזה. קשה הלא בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום פניהם לבית¹⁴ וכבר נשמע בין החיים תירוצו על זה, שהוא בסוד 'היוצא לדרך חייב לפקוד את אשתו'. ואז בסוד הגלות כבי' נסתלק א"י [=אלקי ישראל] והלך למעלה".

המהדיר רצה לטעון שהמקור הראשון של הרעיון הוא בכתבים שבתאיים ח"ו והרעיון הוא שבתאי מיסודו חלילה.

אך לאחר העיון מצאתי, שמקור הרעיון ממש – אף אם בלי שימוש בלשון הגמרא, חייב אדם לפקוד את אשתו – קדם בהרבה לכת הארורה.

בספר מראית העין להחיד"א¹⁵ כותב: "ראו חיבתכם לפני המקום וכו' אף דבשעת החרבן ג"כ היו מעורין, כתב הרב עיון יעקב ז"ל דבשעת החרבן הנקבה חובקת לזכר דרך פריצות ועזות וכו' והאריך בזה. ולישרי לן מר דכיון דהיה דרך נס, לא עביד ניסא דרך פריצות ועזות¹⁶. אמנם הדברים עתיקים כמו שביאר הרב עיר וקדיש הרמ"ע ז"ל דבעת החרבן היו הכרובים מעורין זה לזה דבעת החורבן היו יחוד וזיווג עליון וקדוש כדי שיהיה הכנה וכו' לישראל שלא יאבדו בגלות וזה כונת הכתוב ויקרא ה' אלקים לבני וכו' ויקרא לשון זיווג ה' אלקים קב"ה ושכינתיה וחיינו מעמא שהדבר נחוץ לבני וכו' ולהיות תקוה בגלות היה זיווג עד כאן דברי הרמ"ע ז"ל".

והחיד"א גם מרמז לדברים אלה של הרמ"ע בספרו שו"ת יוסף אומץ סי' כא 'ויש טעם גדול על פי הסוד מהרמ"ע ז"ל נכון מאד לזה ש[נתשעה באב] נקרא מועד¹⁷".

9. ומזכיר את הדבר שוב בעמ' 68.

10. תניינא, ליקוטים עמ' יט.

11. לא מצאתי לע"ע מקור במדרש שהכה"ג ראה את הכרובים מעורין ולא הנכרים. וצ"ע.

12. בגמרא יומא שם עמ' א מבואר שגם בבית שני ראו "כרובים דצורתא" באופן של חיבה עיי"ש. וצ"ע.

13. בקונטרס פורים תשמ"ח, נדפס גם ב'ספר המאמרים מלוקט' ח"ב עמ' רסה סעיף ה. עיקרו של דבר מבואר גם ב'לקוטי שיחות' ח"ב עמ' 360, והפירוש במארו"ל חייב אדם לפקוד את אשתו מבואר גם בד"ה אלה פקודי תש"ל.

14. דה"א ג, יג. ראה ב"ב צט, ב.

15. יומא נד, ב.

16. ופלא על החיד"א, שהרי מעיז זה כתב הר"י מיגש בב"ב והריטב"א ביומא (וראה לעיל הערה 2) והובא במהרש"א.

טרם מצאתי מקור הרעיון בספרי הרמ"ע מפאנו הנדפסים, אך נאמן עלינו החיד"א שאכן כך הם הדברים. ברור אפוא שהרעיון אכן ניסר בחלל המקובלים מאז דברי הרמ"ע מפאנו וכך התגלגל הדבר ממקובל למקובל עד שהגיע לידי גדולי החסידות.

נח גרין

משך זמן חיבור הוזהר לפי דברי אדמו"ר הזקן בעל התניא

ב'אגרת הקודש' (סי' כו בד"ה והנה המובן, הנדפס בסוף ליקוטי אמרים תניא) כתב: "דרשב"י במערה עיקר עסקו היה בת"ר סדרי משניות שהיה בימיהם דאילו ס' הזהר ותיקונים היה יכול לגמור בב' וג' חדשים, כי בודאי לא אמר דבר א' ב"פ", וב'דברי תורה' מונקאטש (ח-ע) קרא תימה ע"ז, דכמו שיש לפלפל בנגלות התורה עד אין סוף כמו"כ בנסתר התורה עד ש"ג שנים שהיה במערה הם מעט נגד מה שאפשר לומר בזה¹⁸.

ונלענ"ד ליישב, דהכונה היא, לפי שכאשר אנו לומדים כעת משניות יש לנו לומר פשטים וכונות שמחדשים בכל יום, והכל נחשב תורה, כמ"ש ה'מגיד מישרים' להב"י שהרמב"ם מכיר לו טובה על שמיישב דבריו אף שלפעמים לא כיון לזה הפירוש, וכ"כ ב'שארית ישראל' (ווילעדניק) שכל ספר שנתחבר ברוה"ק יכולין לפרש בה כל מה שרוצין בדרך פרד"ס, וכדברי ה'אורים ותומים' (חו"מ סי' ח' סקכ"ה) על השו"ע שהגם שלא כיוונו מכל מקום יד ה' עליהם השכיל ואפשר לפרש גם כוונה שלא כיוונו המחברים. משא"כ בנוגע לחיבור הוזהר ותיקונים שאמרו הם עצמם רשב"י ובנו, ודאי היתה להם כוונה אחת בלבד. ומדויק אם כן לשון התניא "דבודאי לא אמרו דבר אחד ב"פ" ר"ל לפרש בה פירושים שונים, רק פירוש א' האמיתי שכיוונו לו.

ובענין זה שיכולים לפרש מה דאפשר בכל ספר, הרגיל בספרי חסידות ובספרי דרוש הקודמים יראה, שפירשו רמזים שונים ודרכי עבודת ה' ועניני התעוררות לא רק בפסוקים שעליהם אמרו (תענית ט.) ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, אלא גם בדברי

רו"ל ואפילו במשפט קצר שלקחו מאיזה שקו"ט, דלפי הרמז שכתבו במשפט זה אין לה המשך והבנה עם מ"ש לפני זה ולאחר זה (ועי' ליקוטי הש"ס להאריז"ל), ובפשטות היה אפשר לחשוב שאינו לאמיתו אלא רק רמז בעלמא, וכעין אסמכתא שרצו לחזק דבריהם, אבל זה אינו דכבר העיד ב'זרע קודש' סו"פ קדושים, דמכל דברי רו"ל נוכל ללמוד עבודתו "כי כן כיוונו דבריהם הקדושים שיהיה נכלל בהם דרכי עבודתו ית", וכבר יצאו כמה ספרים לפרש גם דברי השו"ע ברמז לדרכי עבודת ה' כמו 'פרקי הנאזר' על ה' שחיטה, וס' 'זכרון' על ה' טריפות וליקוטי הלכות על ד' חלקי שו"ע, וכן ספר 'מקור חיים' לרבי חיים הכהן תלמיד ר' חיים וויטל ועוד הרבה.

פירוש ב'קדושת לוי' עם מקבילות שונות

ב'קדושת לוי' ליקוטים מובא הפי' על הפסוק "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק" (ישעיה כד, טז), דיש ה' אותיות כפולות מנצפ"ך וג' גאולות שכבר היו נעשו ע"י אותיות מכנ"ף ואנו ממתינין על גאולה העתידה שיהיה נעשה ע"י אות צדיק והיינו צבי מלשון רצון שרצונינו הוא לצדיק היינו גאולה שע"י הצ'.

ומצאתי כמה נביאים מתנבאים בסגנון א', דפירוש זה מובא גם:

א. בגבורת אריה מהרא"ל מלאנצוט בסופו.

ב. במדבר קדמות לחיד"א ערך מנצפ"ך בשם מהר"ש מאסטרפאליע.

ג. באוהב ישראל ליקוטים עמ' שנו בשם הרה"ק משפיטיווקע.

(ועי' באגרת הטיוול בפ"י טיוול בפרדס מ"ש בזה, וקרוב לומר שהתלמידים שמעו דבר זה מרובם וסברו שהוא משלו והעמידו בין דברי תורתם, כמו שמצינו כיו"ב הרבה).

ונל"פ בזה סיפא דקרא בישעיה, "ואומר רזי לי רזי לי", דר"ז בגי' אור, שבגאולה העתידה יתגלה אור הגנוז ויהיה אור החמה שבעתים כאור הבוקר וממילא יהיה רזי לי כל סודות התורה וכל האורות יהיו פתוחין לי.

נחום אברהם

17. עוד יש להעיר מדברי ה'עצרת דבש' ח"א דרשה ט לפ' קרח עמ' תקה: "והקשה הריטב"א קושיא עצומה דאמרינן בזמן החרבן נכנסו גוים ומצאו כרובים מעורים זכ"ז וכו' דאיך אפשר הוא בע"ה בעת החרבן היו אין עושין אין עושין רצונו של מקום ואיך יתכן שיהיה פניהם איש אל אחיו והניח בצ"ע ובאמת יש בזה סוד גדול עמוק בדרך נסתרה..."
18. וראה מה שכתב ליישב זה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. בלקוטי שיחות חכ"ב ע' 328. המערכת.